

OLIV ADABIY TA'LIMNING MASOFAYIY SHAKLIDA SUN'IY INTELEKTDAN FOYDALANISH

Xasanboyev Nodirbek Xasanboy o'g'li,
Alisher Navoiy nomidagi ToshDO'TAU
3-kurs tayanch doktoranti
nodirbekxasanboyev240898@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqolada oliy ta'lim muassasalarida filologik va pedagogik ta'limni masofaviy shaklda tashkillashtirishda sun'iy intellektdan foydalanishning roli, sun'iy intellekt yordamida talabalarga badiiy asar o'qitishning afzalliklari tahlilga tortilgan.

Kalit so'zlar: Sun'iy intellekt, masofaviy o'qitish, adabiy ta'lim, qahramonlar portreti, sujet.

Abstract. This article analyzes the role of using artificial intelligence in organizing philological and pedagogical education in higher education institutions in a distance learning format, as well as the advantages of teaching literary works to students with the help of artificial intelligence.

Keywords: Artificial intelligence, distance learning, literary education, character portrait, plot.

Аннотация. В данной статье анализируется роль использования искусственного интеллекта в организации филологического и педагогического образования в высших учебных заведениях в формате дистанционного обучения, а также рассматриваются преимущества обучения студентов художественным произведениям с использованием искусственного интеллекта.

Ключевые слова: искусственный интеллект, дистанционное обучение, литературное образование, портрет персонажа, сюжет.

Kirish. Bugungi ilm, fan, texnika jadal rivojlanib borayotgan davrda jahon miqyosida ta'limning masofaviy shakliga juda ham katta e'tibor qaratilmoqda. Buning boisi sifatida, masofaviy ta'limning ishlab chiqarishdan ajralmagan holda ta'lim olish imkonini berishi va yana bir qator qulayliklarga ekanligini olishimiz mumkin.

Adabiyotlar tahlili. Mamlakatimizda masofaviy ta'lim shaklini joriy etish va uni rivojlantirish bir nechta qonun hujjatlarida tasdiqlangan. Qonunchilik palatasi tomonidan 2020-yil 19-mayda qabul qilingan Senat tomonidan 2020-yil 7-avgustda ma'qullangan O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim tog'risida"gi qonining 15-moddasida ta'lim shakllari sanab o'tilgan va ta'limning masofaviy shakli alohida ta'lim shakli sifatida e'tirof etilgan. Ushbu qonun hujjatining 16-moddasida quyidagi fikrlar berilgan: "Masofaviy ta'lim o'quv rejalari va o'quv dasturlariga muvofiq ta'lim oluvchilar tomonidan zarur bilim, malaka va ko'nikmalarni axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan hamda Internet jahon axborot tarmog'idan foydalangan holda masofadan turib olishga qaratilgan." [1]

Masofaviy ta'lim tizimi so'nggi yillarda rivojlanib, ta'limning muhim shakllaridan biriga aylandi. Ayniqsa, global raqamlashtirish jarayonlari va zamonaviy texnologiyalarning keng joriy etilishi natijasida ushbu yo'nalishda yangi imkoniyatlar paydo bo'ldi. Shular qatorida sun'iy intellekt (SI) masofaviy ta'lim samaradorligini oshirishda muhim omil sifatida e'tirof etilmoqda.

Tadqiqot metadologiyasi. Avvalo, sun'iy intellekt masofaviy ta'limni individuallashtirish imkonini beradi. An'anaviy darslarda barcha o'quvchilarga bir xil yondashuv qo'llanilsa, SI asosidagi platformalar har bir foydalanuvchining bilim darajasi, o'rganish tezligi va qiziqishlariga moslashgan o'quv dasturlarini taklif etadi. Bu esa o'quvchilarning bilimni chuqurroq o'zlashtirishiga yordam beradi.

Ikkinchidan, SI yordamida interaktiv o'quv muhitini yaratish mumkin. Masofaviy ta'limda o'quvchilar ko'pincha mustaqil ishlashga majbur bo'lishadi, bu esa ba'zida motivatsiyaning pasayishiga olib keladi. Sun'iy intellekt esa virtual yordamchilar, chatbotlar va aqlli tutor tizimlari orqali o'quvchilar bilan doimiy muloqotda bo'lib, ularga savollariga tezkor javob beradi va o'rganish jarayonini jonlantiradi.

Shuningdek, sun'iy intellekt baholash tizimini takomillashtirishda katta rol o'ynaydi. Avtomatlashtirilgan testlar, yozma ishlarni tahlil qilish, hatto esse va loyihalarni baholash SI yordamida tez va aniq amalga oshiriladi. Bu o'qituvchilarga ortiqcha yuklamani kamaytiradi va baholash jarayonini yanada shaffof qiladi.

Adabiy ta'limning masofaviy shakllida an'anaviy talim shaklidan farqli o'laroq zamonaviy axborot texnologiyalaridan keng miqyosda foydalaniladi.

Tahlillar va natijalar. O'quvchi badiiy matnni tushunishda qiynalsa, tizim unga soddalashtirilgan izohlar, qo'shimcha misollar yoki interaktiv savollar orqali yordam beradi. Shu bilan bir qatorda, sun'iy intellekt adabiy tahlil jarayonini yanada chuqurlashtirishga xizmat qiladi. O'quvchilar asarlarni tahlil qilishda SI yordamida obrazlar tizimi, mavzu va g'oyani aniqlash, uslubiy vositalarni tahlil qilish kabi murakkab vazifalarni osonroq bajarishlari mumkin. Bu esa ularning tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Qolaversa, SI ijodiy yozuvni rivojlantirishda ham muhim rol o'ynaydi. O'quvchilar hikoya, insho yoki she'r yozishda sun'iy intellektdan ilhom manbai sifatida foydalanishlari mumkin. Masalan, tizim mavzu bo'yicha g'oyalar taklif qiladi, matnni tahrirlashda yordam beradi yoki uslubiy jihatdan takomillashtirish bo'yicha tavsiyalar beradi. Bu jarayon o'quvchilarning yozma nutqini boyitadi va ijodiy salohiyatini oshiradi.

Bundan tashqari, o'qituvchilar uchun ham sun'iy intellekt katta qulayliklar yaratadi. Dars rejaları tuzish, test va topshiriqlar yaratish, o'quvchilar ishini baholash kabi vazifalar avtomatlashtirilishi mumkin. Natijada o'qituvchi ko'proq vaqtini o'quvchilar bilan bevosita ishlashga va ularning ijodiy rivojlanishini qo'llab-quvvatlashga sarflaydi.

Shu bilan birga, sun'iy intellektdan foydalanishda ayrim muammolar ham mavjud. Masalan, o'quvchilarning mustaqil fikrlashi kamayib qolishi, tayyor javoblarga haddan tashqari suyanish ehtimoli bor. Shuning uchun SI vositalaridan foydalanishda muvozanatni saqlash, uni yordamchi vosita sifatida qo'llash muhimdir.

SI imkoniyatlaridan badiiy asar o'qitishda qahramonlarga berilgan ta'riflar orqali ularning tashqi qiyofasini jonlantirish yoki asar voqealarini video holatida shakllantirish

o'quvchilarning asar qahramonlari ruhiy holati, ichki kechinmalari, asar sujetini yanada chuqurroq anglashlariga xizmat qiladi.

Badiiy asar o'qitishda SI dan foydalanish bo'yicha Midjourney Artificial Intelligence mustaqil tadqiqotchisining o'z twitter sahifasida [3] A.Qodiriyning "O'tkan kunlar" asari qahramonlariga berilgan ta'riflar orqali asar qahramonlari portretini yaratish bo'yicha qilgan amaliy ishlarini e'lon qildi. SIga asar qahramonlarining asarda yozuvchi tomonidan berilgan ta'rif orqali portretlarini yaratish buyrug'I berilgan. Natija esa. kutilganidan ko'ra samarali. Ushbu tadqiqotchi asar qahramonlarini SI orqali gavdalantirishni birinchi bo'lib boshlab berdi.

Shu bilan birga, sun'iy intellektdan foydalanishda ayrim muammolar ham mavjud. Texnik infratuzilmaning yetarli emasligi, internet tezligining pastligi yoki raqamli savodxonlik darajasining yetishmasligi masofaviy ta'lim samaradorligiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Bundan tashqari, o'quvchilarning mustaqil fikrlashi kamayib qolishi, tayyor javoblarga haddan tashqari suyanish ehtimoli bor. Shuning uchun SI vositalaridan foydalanishda muvozanatni saqlash, uni yordamchi vosita sifatida qo'llash muhimdir.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, sun'iy intellekt adabiy ta'limni yangi bosqichga olib chiqish imkoniyatiga ega. To'g'ri va oqilona foydalanilgan taqdirda, u o'quvchilarning bilimni chuqurlashtiradi, ijodiy fikrlashini rivojlantiradi va ta'lim samaradorligini oshiradi. Kelajakda adabiy ta'lim va sun'iy intellekt uyg'unligi yanada kengayib, ta'lim tizimining ajralmas qismiga aylanishi kutilmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. (Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 24.09.2020-y., 03/20/637/1313-son; Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi, 21.04.2021-y., 03/21/683/0375-son, 12.10.2021-y., 03/21/721/0952-son; 29.11.2023-y., 03/23/880/0905-son; 01.02.2024-y., 03/24/901/0082-son; 09.09.2024-y., 03/24/957/0689-son; 21.09.2024-y., 03/24/963/0735-son; 05.11.2024-y., 03/24/990/0892-son; 07.02.2025-y., 03/25/1025/0116-son; 24.10.2025-y., 03/25/1091/0969-son; 30.12.2025-y., 03/25/1109/1241-son)
2. (Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 07.11.2020-y., 07/20/4884/1484-son; 26.03.2021-y., 07/21/5040/0243-son; Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi, 22.06.2022-y., 07/22/290/0563-son; 31.05.2023-y., 06/23/79/0302-son; 25.06.2024-y., 07/24/231/0445-son; 21.03.2025-y., 06/25/51/0261-son)
3. Q. Husanboyeva, R. Niyoz metova /Adabiyot o'qitish metodikasi / o'quv qo'llanma/ «Sharq ziyokori» nashriyoti – T.: 2018-yil. – 352 bet.
4. <https://qalampir.uz/uz/news/kumushdan-tortib-alpomishgacha-sun-iy-intellekt-uzbek-adabiyeti-k-a%D2%B3ramonlarining-k-iyefalarini-yaratdi-79829>